

*A Református Tiszántúl 30. évfolyam,
2022/3. számának szemléje*

2022-es aszályos nyári hónapok után talán már senkit sem kell győzködni arról, hogy a klímakatasztrófa eddig pusztán a bizonytalan, távoli jövőbe tolt következményei *már* itt vannak, és szűkebb hazánkat sem kerülhetik el. A kutatók több évtizede hangosan közzétett előrejelzései menetrend szerint érkeznek, és nincs olyan ország vagy társadalom, amely mentes lenne az egyre kézzelfoghatóbbá váló okozatoktól. Ugyanaz a hurok szorítja intenzíven „hívó” és „hitetlen”, „keresztyén” és „szekuláris” emberek és közösségek nyakát, így az egyháznak pusztán az érintettség okán is kötelező teológiai és gyakorlati válaszokkal felelnie a kontextus „fojtogató” kérdéseire. Az ökoteológia a múlt század 60-as éveitől kezdődően az isteni kijelentés alapján tájékozódva és a keresztyén teológiai hagyomány specifikumait figyelembe véve kezdte meg a konstruktív feleletadást a környezeti kihívásokra. A hazánkban is évtizedes múltra visszatekintő szisztematikus ökoteológiai munka azonban jóval túlmutat az elméleti kereteken, és a gyakorlati projekteket felkaroló kezdeményezésként fontosnak tartja, hogy a teremtésvédelem a helyi közösségek (gyülekezetek, iskolák stb.) mindennapi életében is kézzelfogható módon megvalósulhasson. A Tiszántúli Református Egyházkerület lapja, a *Református Tisztántúl* 2022/3-as száma nagyszerű keresztmetszetet tár az olvasók elé annak szemléltetésére, hogy hazai viszonylatban hol is tartunk elméletben és gyakorlatban az ökoteológia művelésében.

A teremtésvédelem elvi-teológiai kérdéseinek tisztázását Dr. Fazakas Sándor egyetemi tanár (DRHE) *„Teremtésvédelem?” A megőrzés mandátuma és Isten mindenhatósága között* című írása nyitja. Professzor úr szerint a „teremtésvédelem” jóllehet, valóban embernek adott mandátum a Szentírás szerint, mégis

Homoki Gyula

TEREMTÉSVÉDELEM: TISZÁNTÚLI KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

meghaladja az ember kapacitását. Az ökológiai krízissel szembesülő és azt a saját bőrén tapasztaló hívő ember hitéből fakadóan vallja, hogy a megváltás nem pusztán az egyes ember személyes üdvösségét, de az egész teremtett kozmoszt érinti. Az emberi felelősségvállalásból fakadó kezdeményezések rendkívül fontosak, vallja Fazakas, azonban Isten gondviselése és folytatólagos teremtése messze meghaladja az egyéni erőfeszítéseket. Ennek gyakorlati következménye az a józan különbségtétel, amely egyik oldalon az emberi beavatkozások szükségszerűségét mérlegeli, másfelől viszont passzivitást ír elő, azaz engedi, hogy „a természeti világ gyógyítsa önmagát” (5.). A keresztyén hit tehát nem annulálja az ember tevékenységét a krízis orvoslásában, ugyanakkor kiemeli, hogy ez a világ még mindig Isten megőrző és teremtő hatalmának van alávetve. Dr. Gyimóthy Gergely főiskolai docens (KRE) írásában olyan, a protestáns hitelvi hagyományban sarkalatosan jelenlévő erények felé fordítja a figyelmünket, amelyek minden korábbi időszaknál távolabb esnek a huszonegyedik századi ember-től. A szerénység, a puritánság, a visszafogottság évszázadokon keresztül jellemezte a református hagyomány képviselőit, olyan szemléletet és életstílust fogantatott a református emberekben, amelyeknek közvetlen szociális és gazdaságpolitikai hozadéka is lett. Ennek az élet szemléletnek az újrafelfedezése, amely az Isten–teremtés–ember sorrendiségében találja meg a prioritást, radikális paradigmaváltást kínál a fenntarthatatlannak bizonyuló, pazarló életformához szokott szekuláris mentalitás számára. *Ad fontes, A keresztyén ökológiáról* című írásában Uri Dénes Mihály abban ragadja meg a mai ökokrízis elsődleges kiváltó okát, hogy az ember elmulasztja a régiek szemével szemlélni a teremtett világot: „a természet rombolásának egyik oka az a szenvtelenség, amely lehetetlenné teszi a meghatódást, vagyis az érzelmi bevonódást, a csoda, s végül is a felelősség felismerését” (35.). A kritikus szerint ez a válság valójában kulturális válság: elfelejtettük, hogy a minket körbeölelő természet nem önmagában van, nem is az emberért van, nem csupán nyersanyagok lelőhelye és prédára szánt élőlények lakóhelye, hanem az Isten csodálatos kertje. „Mindenhol, minden teremtményben a Jóisten néz ránk”, égető szükség mutatkozik arra, hogy újra átéljük, és a kegyelem által részesedjünk ennek a régi igazságnak a felismerésében és megélésében (37.).

Sajátos problémát tárgyal Kathyné Mogyoróssy Anita is írásában. A mentálhigiénés szakértő a fiatalok körében egyre jellemzőbb klímaszorongás és öko-gyász jelenségeit ismerteti. A klímaszorongás „a klímaváltozás miatti állandósult félelem”, míg az öko-gyász „a már megtapasztalt veszteségek (például kihalt fajok, leégett erdők, szennyezett vizek) miatt érzett gyász” (39.). A fiatalokkal foglalkozók és a szülők, akik gyakorta értetlenül állnak e jelenségek és tüneteik előtt, csak ártnak azzal, ha elbagatellizálják és komolytalannak bélyegzik ezeket az érzelmi megtapasztalásokat. A tanácsadó szerint sokkal előrébb mutató, ha a negatív érzelmeket a szorongást és gyászt megtapasztaló fiatal és a környezetében lévő felnőttek egyaránt valamilyen pozitív cselekvésbe csatornázzák be, így a letargikus, megbénító félelem és szorongás segítő tevékenységekben tud hasznosulni. *Az újrafelfedezett zöld kristály* című cikkében Kocsis Áron ismerteti a Magyarországi Ökogyülekezeti Mozgalom szolgálatát. A hajdúnánási lelkipásztor szerint a teremtésvédelem „alapvető alkotóeleme egyhá-

zi szolgálatunknak”, amely nem meghajlás egy mostanra divatosná vált trend előtt, hanem engedelmesség a Teremtő Isten parancsának, és részvétel az ő munkájában. Az Ökogyülekezeti Mozgalom azokat a gyülekezeteket és egyházi közösségeket fogja össze, amelyek, felismerve ezt a sajátos küldetést, vállalják, hogy helyi szinten is elköteleződnek a teremtésvédelem ügye mellett.

A Tiszántúli Református Egyházkerület két gyülekezetének bemutatkozása konkrét példákat is hoz ennek a sajátos munkaterületnek az ismertetésére. A Váncsodi Református Egyházközség, amely 2021-ben csatlakozott az Ökogyülekezeti Mozgalomhoz, folyamatosan keresi a fenntarthatóság új útjait, emellett a nyári gyermektáborokban külön figyelmet fordítanak a résztvevő gyerekek és fiatalok edukációjára. Felhősi Anna és Felhősi András Imre úgy tartják, hogy „bármennyire kevésnek tűnhet az erőfeszítésünk, minden apró, a környezetünkért elmondott imádság és megtett lépés egyben hitvallás és példamutatás is a világ számára” (24.). A Hajdúbagosi Református Egyházközség szintén sajátos lépéseket tett arra nézve, hogy a közösség közelebb kerüljön a természethez: 2017-től a gyülekezet parókiájának nagy kertjében vetnek, gondoznak és takarítanak be tőköt, amely nem csupán a hagyományos gazdálkodás népszerűsítését hozta magával a községben, de közösségformáló erővel is hatott. A jó és követendő teremtésvédelmi gyakorlatok bemutatását Dr. László Vilmos Csongor írása is gyarapítja, aki a Diószegi Refi életéből hozott példákat ismerteti az olvasókkal. A berettyóújfalui iskolában az igazgató szerint külön hangsúlyt helyeznek arra, hogy tudatosítsák a diákokban a problémát és annak súlyosságát, ennek megfelelően pedig konkrét megoldási javaslatokat is kínálnak számukra. A tanrendben tematikus hetek, rendszeres és egyedi alkalmak is arra szolgálnak, hogy a gyerekek és szülők együtt tegyenek valami hasznosat a teremtés megőrzéséért.

Az általánosan szeptember vége és október eleje között megrendezésre kerülő Teremtés hete szintén ismert a református gyülekezetek számára. Dr. Kovács Krisztián egyetemi adjunktus (DRHE) konkrét liturgiai megfontolásokat tár elénk egy Teremtés heti istentisztelet lebonyolítására, sőt egy teljes liturgiát is közöl velünk, amelyben a gyülekezet aktív participációja kiemelten hangsúlyos. A rezponzorikus szövegek, az imádságok, áldások és más liturgiai textusok mind kreatív módon adnak hálát a teremtett világ szépségéért, ugyanakkor ismerik el bűnrészességünket annak megrontásában.

A lapszámban két szemlét is olvashatunk, amelyek szintén a teremtéssel és teremtésvédelemmel hozhatók összefüggésbe. Dr. Oláh Róbert az idén 490 éve született Melius Juhász Péter *Herbáriumát* mutatja be, amely mintegy hatszáz, javában gyógyászati célra ma is használt növény leírását, felhasználását és jótékony hatását ismerteti. Kovács Gergely magyar–angol szakos tanár írásában pedig a teremtésvédelem különféle motívumait ismerteti a kortárs magyar nyelvű gyermek- és ifjúsági irodalomban. Bálint Ágnes, Berg Judit vagy Miklya-Luzsányi Mónika kisebb korosztálynak szánt egyes meséiben a kizsákmányolás negatív hatásai, a természettel való kölcsönös függés és a destruktív problémák egyaránt teret nyernek. Mészöly Ágnes, Molnár T. Eszter és Rojlik Tamás regényei nyomán pedig a klímadisztopia műfaji sajátosságairól is olvashatunk Kovács írásában.

Össességében elmondható, hogy a gazdag tartalom nem csupán ízelítőt ad arról, miként vélekedik elviekben a tiszántúli reformátusság a teremtésvédelem kérdéséről, és miként ülteti át (néha szó szerint!) a gyakorlatba a felfedezett teológiai igazságokat, de bátorítja is az olvasót arra, hogy saját életében és közösségében is keresse azokat az utakat, amelyeket bejárhat a sáfarkodás hatékonyabbá és valósabbá tételében. A szépen válogatott illusztrációk csak tovább segítik ezt az elmélyülést és egyéni morfondírozást.